

ANDRÉ GIDE — IZGUBLJENI SIN

*Svi smo u pustinji, i nitko
nikoga ne čuje.*

Gustav Flaubert

*Tko je od vas bez grijeha, neka
prvi baci kamen na nju.*

Ivan VIII, 7

U V O D

Ne, neće biti anateme! Živimo u teškim vremenima hipokrizije, nadražene putenosti i neposlušnosti, ali i neke sve očitije iskrenosti i povjerenja. Hladno nam je od zla što smo ga učinili jedni drugima i sad se stiskamo u topli zagrljaj sažaljenja i blagosti. Iskrenost se danas naročito traži od kršćana jer oni su sol zemlje. Neće nam mnogo koristiti ako optužimo neprijatelje svoje i nato-
varimo im na krha leđa sve grijehe i oholosti, a da jednovremeno ne pogledamo sebi u dušu ne skrivamo li možda ispod lijepih riječi i dobrog ponašanja iste grijehe svijeta. Grijeh će nam se oprostiti, ali farizejstvo nikada. Ne izgleda li onda naše ponašanje zlog kritizerstva i traženja demona pod svaku cijenu u očima naših neprijatelja sumnjivo i vrijedno opreza. Ako ne budemo dovoljno iskreni i ozbiljni prema sebi, prepoznat će oni lako u našem ponašanju bijeg od vlastite praznine i straha, neku vrstu građanskog i laičkog morala. Nemojmo previše dizat glas i galamiti na neprijatelje svoje, jer će brzo utihnut glas našeg srca. Ne prati samo Boga naše lakovjerno igranje uzvišenim stvarima, čine to sve više ljudi, naši neprijatelji, optužuju nas za izdaju, licemjerje, farizejstvo i kukavičluk; sjetimo se samo psihoanalize. Uhode nas sa svih strana, zaviruju u naše duše, prisluškuju naše želje i pretražuju naše skrivene misli i snove. Postali su časno iskušenje kršćanske savjesti. Zlo na koje se može samo odgovoriti dobrotom. Za nas kršćane tu je još i Bog.

Zar sve ovo nije memento našem tragičnom i plemenitom pozivu da budemo sol zemlje. Današnjem trenutku golog opstanka svijeta i bljutavosti zemlje. Dilema se zaoštava do neizdrživosti. Treba odgovoriti, brzo kao nikada do sada, na neizbježiv aut-aut Sörena Kierkegaarda koji za nas kršćane glasi: Ili će kršćani biti iskreni ili ih uopće neće biti. Zahtjev za iskrenošću nije puki apel sadašnjeg trenutka i moderne humanističke civilizacije, on je samo druga slika, naličje, Istine, Dobrote i Ljubavi. Zato je iskrenost prva kršćanska vrlina, potrebna najviše današnjem čovjeku jer iskrenošću započinje svaki pravi dijalog povjerenja i ljubavi. Iskrenost je prva istina uopće i jedino jamstvo svake buduće istine.

Ne, neće biti anateme! André Gide je naš protivnik, razbludni epikurejac, cinički komentator našeg dragog Evandjelja, amoralan, ljubitelj poganskih bogova i nimfa, sin zemlje i praha, ali i naš brat. André Gide je kršćanin, bolje rečeno bivši kršćanin, kršćanin koji je zaboravio na svoj sveti zavičaj. Rasipni sin koji ne nije vratio Ocu, ali korakaajući prašnim i prohladnim stazama svijeta nije nikada zaboravio očinskog ognjišta i tihe draži mirnih večeri čistoće i plemenitih nadanja. André Gide, koji je napisao:

»Gospodine, ne zaboravi da sam Te ljubio.«

II. MIT O ANDRÉ GIDEU I SJENE ZABORAVA OKO NJEGOVE LITERATURE

Rođen u mjesecu novembru 1869. u Parizu, André Gide je bio suvremenik Larbauda, Alain-Fourniera, Jammesa, Riviere, Valeryja, Du Bosa i Prousta. Vidio je propast Zolinog naturalizma i prisustvovao rođenju egzistencijalizma Sartrea i Camusa, poznavao filozofiju i glazbu, bio ambasador francuskog duha i majordomus evropske kulture. Neka vrsta dostojanstvenika kulture i alkemičara znanja, kao poslije njega Thomas Mann, a danas François Mauriac. Posljednji intelektualac tradicionalnog tipa i prvi revolucioner nekomformista. Kršćanin, ateista i komunista. Odgajan u strogom puritanizmu sa skrupuloznom moralnom pedanterijom jansenizma i protestantizma, otkrio je već rano u sebi oganj strasti, onaj fuoco Gabriela d'Anunzia. Ubrzo i bolesne sklonosti tijela i duše. Kasnije je nadošla literarna slava. Od knjige »Les Cahiers d'André Walter« godine 1891. do »Feuillets d'automne« godine 1948. Gide piše knjigu za knjigom. Poznatu »Zemaljsku hranu« (Les Nourritures terrestres), »Imoralistu« (L'Immoraliste), »La porte étroite«, »Les Caves du Vatican« (Podrumi Vatikana) i kod nas najčitaniju »Les faux Monnayeurs« (Krivotvoritelji novca). Tu je skandalozni »Corydon« (1920) prvi javni opis njegove homoseksualne sklonosti, te konačno »Dnevnik« (Journal) u tri sveska gdje je minucioznom iskrenošću ispričao svoj život od 1889. do 1942. Ne smijemo prešutjeti ni njegovu obilnu korespondenciju sa Claudelom, Jammesom, Du Bosom, Mauriacom i Martin du Gardom. Francuzima je otkrio Nietzschea, Dostojevskog i Tagorea i darovao jedan prekrasni prevod »Hamleta« i još štošta. Ovaj imoralista bio je puritanac stila. Jednostavnost i klasična kratkoća rečenica, misaona prozirnost dostojna Racinea, sarkazam i duhovitost, poruga i erudicija, učinila je od ovog učenika Pascala ubrzo najpopularniju osobu evropske literature. Njegovi aformizmi

postali su parole evropske omladine umorne od dosadnih priča naturalizma i opisa koji nisu imali nikada kraja. Svabko je ponavljao njegove rečenice kao «dan-as imena glumica »gorljivost«, »autentičnost«, »iskrenost«, »biti sličan samom sebi«, »zakon stalne izmjene« i »bezrazložni čin«. Kao da mu nije bilo dovoljno »slave, želio je André Gide možda i vrtoglave senzacije. Svadao se s Massisom, Jammesom, Claudelom i Mauriacom, socijalistima, rojalistima i komunistima. Hvalio je Sovjetski Savez, a poslije povratka žestoko ga napao. Imitirao Rous-seaua i javno ispovijedio svoje najsravnije prljavštine i perverzije. Sablažnjavao građane i iritirao napredne. Hvalio se i razmećao svojom iskrenošću, nastranostima i porocima. Bavio se reformom državne uprave u francuskim kolonijama, a u teškim trenucima dozivao Demona i rugao se Crkvi i Bogu. Jedino za Krista nije nikada imao na ustima lošu riječ. Prije smrti pisao je čudovišne rečenice kao: »samo ateizam može dati mir današnjem svijetu«, »religija i obitelj, dva su najveća neprijatelja napretka« i vratio se racionalizmu XIX stoljeća i Renanu, napisavši:

»Boga nema, ali on nadolazi.«

Uoči svoje smrti André Gide se neskromno razmetao jednim vedrim i neiskrenim ateizmom. Pjesnik nemira i uznemirenosti zatvorio je svoj životni put obranom zadovoljstva i mira. Onaj koji je bio André Walter, pun gorljivosti i vjere, umro je sa smirenošću i spokojstvom Goethea.

Danas je od njegove literature malo ostalo. Pravo misli Jouhandeau kad kaže da će jedino svjedočanstvo »Dnevnika« o spiritualnoj drami njegova života učiniti besmrtnim André Gidea, a Blanchet nadodaje da se uostalom on nije ničim ni bavio cijelog života osim sa samim sobom. Njegove se knjige malo čitaju; vremena su se mnogo promijenila i teško da bi netko uzeo u ruke »Les Caves du Vatican« poslije nego je čitao Camusa, Becheta, Elliota, Malrauxa i Huxleya. Još se njime jedino bave literarni kritičari i historičari književnosti i to mnogo kao da osjećaju grižnju savjesti. G. Schild u knjizi »Gide et l'home« 1949. istražuje utjecaj pogrešnog puritanskog odgoja na formiranje njegove ličnosti, psihijatar H. Planche u »Le problème de Gide« 1952. misli da glavni razlog njegove čudnovate naravi treba tražiti u jednoj neuro-patološkoj impotenciji kao posljedici ozbiljne psihičke traume u mladosti. R. M. Albérés u knjizi »L'odysee d' André Gide« 1951. sumnjiči autora za jedan bolesni i štetni angelizam u odnosima prema supruzi Madeleine, a J. Hytier u djelu »André Gide« 1945. drži da je Gide tražio u formalnoj disciplini umjetničkog djela onaj red što ga nije nikada uspio realizirati u svom životu. Etika postaje grana estetike: ova treba opravdati čovjeka. Danas ga i književna kritika ostavlja polako po strani. Ostaju još njegovi mnogobrojni prijatelji i neprijatelji koji pišu: Roger Martin du Gard: »Notes sur André Gide«, M. Lime: »André Gide tel quel je l'ai connu«, L. Quint: »André Gide«, Claude Mauriac: »Conversation avec André Gide« i mnogi drugi. Mit o André Gideu dalje živi, ali njegove knjige više ne. Kod nas je André Gide bio mnogo čitan između dva rata zbog očite naklonosti intelektualne ljevice prema svim vrstama građanske neposlušnosti. Poslije rata je malo preveden. Sumnjam da li ga naša omladina uopće danas pozna.

André Gide se pojavio među književnike kao propovjednik novog i naprednog. Nažalost nijedna nova i napredna knjiga ne spominje više André Gidea među svoje. Pomalo tužna sudbina za jednog pisca, koji se želio dodvoriti svima, a na kraju ostao sam.

III. QUI CREDIT IN ME, HABET VITAM AETERNAM

André Gide je bio kršćanin. Gorljivi štovatelj duhovnih vrednota i mističnih stanja. Asketa i ponizni adorator. Jedan od onih što su dugo boravili u kući svog Oca. Bio je jednostavan kao dijete kad je 1916. mogao napisati:

»Gospodine, ja dolazim k Tebi kao jedno dijete, kao dijete koje Ti želiš da ja postanem, kao dječak koji se postaje kad se Tebi predaje. Odričem se svega što čini moju oholost i što bi pred Tobom učinilo moju sramotu. Jedino slušam i podvrgavam Ti svoje srce. (Journal I, str. 588).

U molitvi mi kao i neprestanom konfiteoru, ispovijedamo svoju nemoć, svoju polovičnost, svoj nagib k užasnom prolomu pod samim sobom. Molio je:

»Stavi, Gospodine, moju molitvu kao onu od duša mnogo čistih, da ne bude ništa do Tvoj odsjaj (odsjev) što se Tebi vraća, kad se nada mnom naginješ« (Journal I, str. 602).

Nije uvijek molio sam, kao da je osjećao da je vrednije moliti sa drugim i za druge:

»Jutros, prije nego sam ostavio Emanuela (on tako naziva u »Dnevniku« svoju ženu Madeleine), kleknuo sam kraj nje i tražio da mi moli Oče naš. Učinio sam to za nju, i moja je oholost uzmakla bez boli pred ljubavlju. Čitavo se moje srce priljubilo njenoj molitvi« (Journal, I, str. 452).

Njegova se duša rvala sa zlokobnim Demonima, propinjala za čistoćom visova i pokornički koračala kroz trnovite staze iskušenja:

»Oh, Gospodine, nemoj dopustiti da Zao Duh zauzme tvoje mjesto u mojem srcu! Nemoj otići, Gospode! Ako se Ti povučeš, on će se nastaniti. Ah, nemoj me posve pomiješati sa njim! Ja ga ne volim kako se to može činiti, budi siguran. Sjeti se da sam Te mogao ljubiti.« (Journal, I, 591).

Na jednom mjestu svoga Dnevnika ostavio nam je dirljiv opis grijeha: »Sinoć sam podlegao; kao što se popušta jednom tvrdoglavom i nemirnom dječaku da bi se imalo mira. Žalostan mir, pomračenje cijelog neba. Pakao će biti vječiti nastavak našeg griješenja bez užitka.« (Journal, I, str. 530).

Ne dozvoljava nam vrijeme da predstavimo sve tekstove što svjedoče o Gidovom kršćanstvu, ima ih previše. No evo jednog dijaloga sa Bogom. Kao da slušamo Sv. Augustina ili Pascala:

— Više voliš dakle tonuti polako, sve dublje u svoj bezdan i ponor? Misliš možda da će se ova istrunula put sama htjeti od tebe odlijepiti i otkinuti? Ne. ako se nećeš ti od nje sam odvojiti.

— Pože! Bez Tvoje pomoći, ona će me cijelog pokvariti! Ne, ne radi se o oholosti, Ti dobro znaš. Ali da prihvatim Tvoju ruku htio bih biti manje nedostojan; ovakav kakav jesam, naprotiv, moj će mulj ovu put oblatiti, više nego što će je Tvoja svjetlost obijeliti.

— Ti znaš dobro . . .

— Oprosti Gospodine! Da, znam da lažem. Istina je da ovo bijedno tijelo koje tako mrzim, volim još više nego Tebe. Očajan sam i bez nad što ne uspijevam istrošiti privlačnost, koje izvršava na mene jadnog. Tražim od Tebe da mi pomogneš, ali to činim bez jednog istinskog odricanja . . .

O Bože! Nesretan je onaj koji pokušava u Tebi sjediniti Nebo i Pakao — Ne darujemo sebe Bogu, ako se ne damo potpuni.« (Journal, I, str. 601—602).

Ispovijest je ovo grješnika u vrtlogu iskušenja. Nije to još ono demonsko pijanstvo čulnosti, što će kasnije vičati groznicom sjetilnosti André Gidea. Nije to još ona čudna vještina i demonska magija: vjerovati u ljubav Božju, da možeš dublje i intenzivnije osjetiti nedopuštenu ljubav ljudsku. A kada netko vjeruje samo zato, da može potencirati razbludu radošću grijeha — jer bez vjere nema grijeha i bez zakona za čistoćom ne shvaća se perverzitet putečnosti — onda govorimo o epikureizmu »a l'imagination catholique« koji se začahurio u zanesenost »infernale et satanique... dans toute sa franchise dans tout son blasphème«. Saint-Beuve je to rekao za Chateaubrianda, ali vrijedi i za starog Gidea. Jer su oba htjela ostvariti paradoks: da gledaju Boga i da imaju nečisto srce; a učinili su svetogrđe: kroz gledanje Boga uživali su u nečistoći srca. To sigurno još ne vrijedi reći za André Gidea u vrijeme kad je pisao »Les Cahiers d'André Walter« i »Numquid et tu«, kad je drugovao sa Du Bosom i Gabrijelom Marcel. Ne, u to doba spiritualne renesanse kršćanske Francuske i André Gide je bio iskreni kršćanin, mučen grijehom tijela kao mnogi među nama. Du Bos ga je sigurno dobro poznao, a zabilježio je u svoj Dnevnik: »Gide je bio rođen spiritualan čovjek«, Marcel Arland nešto slična također: »Između pisaca svoje generacije André Gide je bio možda jedini mistik. On je od svih jedini posjedovao dušu najviše religioznu«, a čisti i prostodušni Francois Jammes pisao je tih dana André Gideu: »Izgleda mi da se rijeke djevičanstva i čistoće, asketizma i moralne skromnosti najedamput radaju i struje kroz ovo djelo. O Božanske hrane!« Nisu to u prvi mah sumnjali ni njegovi veliki prijatelji Claudel i Du Bos, a naročito ne oni što su zahvaljujući baš njemu upoznali blagi glas i vijest Evandjelja i duhovnu žeđ za religioznim: Riviere, Dupouey, Schwob, Ghéon i Copeau. Bio je na izvoru svih velikih konverzija toga vremena. To mu kršćani neće zaboraviti. I ne samo tada. Nikada u njemu neće presahnuti sasvim sumnje bezboštva i nostalgija za Očinskim krajem. Čovjek koji sreo Duha nije jednak čovjeku koji nije sreo Duha. Prepoznat ćemo ga po velikim očima tuđe i nemira, po izmucenoj savjesti i hinjenom spokojstvu. Prije nego otkrijemo drugo lice ovog dvoličnog Janusa, ono odvratno lice krastama izdubeno i gnojem proliveno, sjetimo se da je on godine 1927, dakle u vrijeme kad je svijetu pokazao sva lica svoje cirkusne maske, govorio Du Bosu:

»Znajte da ja ne odobravam svoj život« (Journal, III, 282) i da je godine 1933. upozorio Mauriaca:

»Da su katolici kao što ste Vi bili brojniji, ja bi se jamačno bio obratio...« (Conversation avec André Gide, str. 149), a negdje na koncu svog dnevnika napisat će i ove riječi:

»Uspjesi su me postarali. Uspjesi su me izopačili. Pisao sam i nastavljam pisati da bi ugušio u sebi ovu nesreću i mulku što me vječno progoni.«

Za vrijeme drugog svjetskog rata godine 1942. zaustavio se u mjestu Neuchâtel (Švicarska) i ondje napisao malu knjižicu stihova pod naslovom »Katedrale boli«, koju nije nikada štampao. Znamo samo da se u njima Bog ponovno javlja kao »vječna šutnja beskrajnih prostora« (Pascal) i da ovi lomni stihovi, što jauču i zvone, slične na čudnovate fontane iz čijih otvora teče noću tiho ljudska nada, nada za jednim boljim životom, kojeg nesretni Gide nije ovdje na zemlji našao.

Prije nego uzmemo kamen sjetimo se da je André Gide molio:

»Gospodine, ne zaboravi da sam Te ljubio.«

IV. POGANSKO OTKRIĆE SVIJETA: ZEMALJSKA HRANA

Na žalost Gide nije bio samo kršćanin. Ljubio je Boga, ali i Demona. Neko vrijeme čak i Svjetlo i Tamu zajedno, učinivši od osobnih kontradikcija jedinu temu svoje književnosti. Izmjerit će Gide sebe, rasjeći svoju narav, ogledati sile i sposobnosti, vagnuti u krvavoj zagoneci nemoć i bijedu, čeznutljivu glad za zemaljskim i neutaživu žeđ za božanskim i naći će Pascalov »tout et rien«. No dok je za Pascala čovjek: ništa s obzirom na beskraj, a sve obzirom na ništa, sredina između ništavila i svega, dotle za Gidea i Bog i Ništavilo znače »sve«! Između dvaju zahtjeva duboko usađenih u nama i sraštenih s našom naravi o kojima govori Baudelaire, jedan karnalni i animalni, drugi nebeski i astralni, jedan prema Bogu drugi prema Sotoni, između ta dva zahtjeva Gide se dugo lomio, ne htijući izabrati. On se čak hvalio i bahato razmećao da je on jedan od onih što nisu izabrali između »le Diable et le bon Dieu«. Umjesto da od ove tragične situacije napravi Križ, jer je svaki kršćanin razapet između Neba i Zemlje, on je kao cirkusni clown hodao po razapetoj žici i zabavljao publiku. Uporedimo ga sa Kierkegaardom. Kod danskog egzistencijaliste čovjek je dvo-polno biće i dvostrana stvarnost, i beskrajnost i ograničenost, bačen među dvjema polovima, polom čiste pozitivnosti, čistog Bitka, i polom čiste negativnosti, grijeha i tjeskobe (Angst). Kao u procijepu jeca među njima. Ali je u tome našao rješenje i odrešenje. Tjeskoba veže čovjeka uz Boga i vraća ujedno čovjeka zemaljskim dužnostima, jer kakav bi to bio vjernik što ne sluša Boga svoga. Kod Gidea je sasvim drugačije. On ne izbjegava biranje zato što ne može izabrati, nego što mu odlaganje izbora pruža više slasti:

»Otputovat ću. Gdje? Ne znam. Ali, dragi moj, shvati da kad bih znao gdje idem i što treba da činim, ja ustvari ne bih nikada izašao iz svoje muke.

Otputovat ću jednostavno da bih otputovao! Iznenađenje je moj cilj: nepredviđeno, zapamti, nepredviđeno!

Otpratit će svog Natanaela, ne sa blagim majčinskim savjetom da se svega čuva, nego sa majčinskim savjetom da sve pokuša. Zemaljska hrana je obilna, treba je dugo kušati, a usnice su tako žedne i glad tijela i duše tako velika. Obilazit će svijet kao lutalac i bludnik zemaljskog i božanskog, kao onaj stari monah iz Perzije što ga je Nietzsche uputio u svijet, da bude učitelj i vidjelac, svugdje naviještajući: ovako je govorio Zaratustra. Jučer Zaratustra, danas Natanael, sutra...

»Natanaele, ja ću te naučiti da su sve stvari božanstveno prirodne. Nemoj se naštati, Natanaele, da ćeš naći Boga na drugom mjestu osim svugdje. Bog je tu, stoji ispred i pored tebe.. Postupaj bez prosuđivanja da li je tvoje djelovanje dobro ili zlo i ljubi ne obazirajući se da li se radi o zlu ili dobru! Sve ono što treba biti već je. Od kada tako radim svaki trenutak: života ima za mene ukus novog. Također i ti, Natanaele, možeš svakog minuta u danu posjedovati Boga u njegovoj ukupnosti. Boga se ne može čekati. Čekati Boga znači ne znati da ga već posjedujemo. Nemoj razlikovati Boga od tvoje radosti i položi svaku tvoju radost u trenutak. (Les Nourritures terrestres)

Evo baš ovdje, posjerovao je André Gide da može nesmetano pomiriti čisti glas Evanđelja sa mahnitim bijesom i pijanstvom svoje nabrekle putenosti.

Nije mogao povjerovati da tako luđa žed za tijelom i dušom drugoga nema u sebi nešto božanstvenoga i nadnaravnog. Sjetio se riječi Sv. Ivana: Qui credit in me HABET vitam aeternam. Znači da smo već sada pozvani na sudjelovanje vječnog života. A Život je za njea značio naprosto sve, onaj Pascalov »Tout« ili Nietzscheov »Annulus aeternitatis« — čeznuće za vječnim vraćanjem stvari, Dionizijeva ljubav prema životu, afirmacija nagonskog života, ključanje, cvjetanje i prskanje životnog elana. Umjesto Raspetoga, koji je anatema života, Nietzsche nam nuda Rastrganog Dionizija, koji je obećanje života: on se vjerno rađa i povraća iz Ništavila. Da, bio je to najveći nesporazum stoljeća u čijem se središtu našao slučajno Henri Bergson. Na njegov slabo shvaćeni biologizam André Gide je lako nadodao Nietzscheov poganski vitalizam i apoteozu »Leben«, a na njegov spiriitualizam i metafiziku vizionarsku i iracionalističnu psihologiju Dostojevskog. Tako je »elan vital« mogao slobodno sakriti povratak Velikog Pana i pod zakriljem tog lijepog imena radosti (Vital), ispod ove slobodne i jasne riječi pokušale su se rehabilitirati sve opskurne snage podsvijesnoga i ponovno zasjati zlatni grbovi poganskih fauna i nimfa sa svim njihovim dobro poznatim bjesnilom. Ostalo je napravila Gideova bolesna čulnost i feminilna sklonost: da se svakome dodvori i kod bilo koga traži podršku i suosjećanje. U januaru 1924. Paul Claudel mu je pisao:

»Vашe je veliko otkriće, koje je uostalom savršeno točno, da vječni život nije ostavljen za kasnije, nego da on započinje već sada, u istom času kad je Kraljevstvo Božje sa nama, intra nos« (Corresp., str. 240).

Zaista, Gide je bio prosto obsjednut jednom riječi iz Evandjelja: Nunc, kad je pisao:

»C'est dès à présent qu'il faut vivre dans l'éternité. La vie futurement éternelle n'exclut pas la vie actuellement éternelle«.

Nažalost, nešto kasnije će reći:

»Le vie éternelle que propose le Crist... n'a rien de futur«.

Tragični su razlozi naveli Gidea da pomiješa Evandjelje, pogansku mitologiju zemaljskog raja, tjelesni hedonizam i Nietzscheovo kraljevstvo čulnosti, u jedan jedini električni »Credo«, ali je trebao unijeti ipak više savjesti kada je ovu opasnu eksplozivnu mješavinu čistoće i animalnosti dijelio mladim dušama svoga vremena. Neki su doduše pronašli tako i vertikalne Evandjelja, ali mnogi, mnogi drugi jedino horizontale zemlje. Bilo je to veliko iskušenje za mladost. On je njoj donosio: čisto uzbuđenje, gorljivost, askezu, iskrenost i vječnost koja se nadimlje u sadašnjem trenutku. I povrh svega živo iskustvo radosti, u vrijeme kad je Paul Claudel govorio:

»Radost i Istina, to je ustvari jedna te ista stvar, i ondje gdje ima najviše radosti, sigurno da ima i najviše istine.«

Zavađao je mladost tražeći od nje da njeguje u sebi ono što ima jedino i nezamjenjivo (irremplacable). Moja radost, reći će Gide, to je moje djelo. Moje nebo ne naliči ni na jedno drugo i Bog zove svakog samo njegovim imenom. Opominjao je mladost da se ne angažira samo na jednu stranu, jer će propustiti sve ostale, a koliko cvijeća samo za nas otvara svoje latice. Zabranjeni putevi k tome i najviše obećavaju. Obećavao je mladosti jedan integralni humanizam i jednu mladost bez kraja. A mladost obično hoće i traži sve, pa nije čudo da je u Gideu našla svog proroka i učitelja.

Da je André Gide sve ovo radio da bi »poučio« mladost, lako bi ga shvatili. Agitatora ateizma i naopakog morala bilo je uvijek u izobilju. Ali on je ustvari uvijek mislio samo na sebe, zaljubljen kao Narcis u sebe i okrenut sebi i svojim problemima. Vidio je kako ga napušta osjećaj ljubavi za druge, kako se zatvara u zamrznutu kocku samoće, koja je bila kavez njegovom jauku, kako je nesposoban osjetiti ljubav prema ženi jer je bio sterilni prokletnik iz grada Sodome, vidio je na kraju kako zemaljska hrana ne utažuje glad, a krv puti ne smanjuje žeđ, i što mu je preostalo nego da postane Učitelj nezadovoljnika i razočaranih.

A mladost ga je slijedila. To mu kršćani neće zaboraviti, makar da je nekada skrušeno molio:

»Gospodine, ne zaboravi da sam Te ljubio.«

V. OTAC JE DUGO ČEKAO POVRATAK RASIPNOG SINA

Vrijeme je da završimo.

Od učenja André Gidea neće ostati vjerojatno ništa, a osobito ne ako ga odijelimo od njegova života, jer to učenje i nije ništa drugo do:

»*Au total, l'entreprise gidiennne est une transmutation narcissique des valeurs évangéliques*« (Blanchet: André Gide, 1960, str. 162).

U knjigu velikana neće ući, jer onaj koji ljubi samo sebe taj potomstvu nikada ništa ne ostavlja. Djelo André Gidea uostalom i ne treba pobijati jer ga zaborav već opasno i nepovratno guta.

A duša André Gidea, što je s njom?

Kažu da Krist dolazi u posjetu kad svi ostali odlaze i više nikoga nema. Kad je život pustinja i nitko nikoga ne čuje. Da li je Krist posjetio André Gidea one tihe večeri kad je cijeli Pariz pričao i šaputao kako umire veliki bezbožnik mirom mudraca iz Weimara, Goethea? Ne znamo i ovdje na zemlji nećemo nikada ni doznati.

Ali znamo da je Rasipni sin André Gide dugo boravio u kući Oca kad je mogao napisati:

»Gospodine ne zaboravi da sam Te ljubio.«

I znamo da je Krist svakoga ljubio:

»Tko je od vas bez grijeha, neka prvi baci kamen.«

CRITICUS

LITERATURA:

André Blanchet: *La littérature et le spirituel*, Paris 1959.
Charles Moeller: *Littérature du XX siècle ex christianisme*, I t. *Silence de Dieu*, Paris 1953.